

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۵۸۸۲۹۷

از ایران چه می‌دانم؟ / ۱۲۶

توغ‌های ایرانی

دکتر محمد مشدنی نوش آبادی

دفتر پژوهشهای فرهنگی

مشهدی نوش آبادی، محمد، ۱۳۵۰ -

توغ‌های ایرانی / محمد مشهدی نوش آبادی - تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۹۵.
۱۰۸ ص.: مضور - (از ایران چه می‌دانم؟ ۱۲۶)

ISBN: 978-964-379-359-3

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۴-۶۱ ق. - سوگواری‌ها. ۲. علم و کتل. ۳. سوگواری‌ها -
ایران - آداب و رسوم. الف. دفتر پژوهشهای فرهنگی. ب. عنوان.
۱۳۹۵ ت ۹ م ۳ / ۲۶۰ BP ۲۹۷/۹۵۳۴
کتابخانه ملی ایران
۴۱۱۸۳۹۳

ISBN: 978-964-379-359-3

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۹-۳۵۹-۳

* توغ‌های ایرانی از ایران چه می‌دانم؟ / ۱۲۶

* مؤلف: محمد مشهدی نوش آبادی

* مدیر علمی محترم: دکتر حسن باستانی‌راد

* ویراستار: دکتر پدram جم

* نمونه‌خوان: مریم رفیعی

* طراح جلد و صفحه‌آرا: ف. پدram زنی

* شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه * بارکد: ۱۳۹

همه حقوق محفوظ است. هرگونه تقلید و استفاده از این اثر به هر شکل بدون اجازه کتبی
دفتر پژوهشهای فرهنگی ممنوع است.

دفتر پژوهشهای فرهنگی

مراکز اصلی پخش و فروش:

• دفتر و فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان کریم‌خان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، کم‌جه باقری

قصرالدشتی، شماره ۵. کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۹۱۳ صندوق پستی: ۱۵۸۷۹۱۳۹۱

دورنگار: ۸۸۳۰۲۴۸۵

تلفن: ۸۸۲۱۳۶۴، ۸۸۳۱۵۳۳۷

تلفن‌های فروش: ۸۸۴۹۴۶۱، ۰۹۳۵۲۴۷۹۸۴۷

پست الکترونیک: lahze1386@gmail.com

فروش الکترونیک: www.lahzeh-ketab.com

• پخش مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، نبش خیابان شهید وحید نظری، شماره ۲۵۵.

دورنگار: ۶۶۹۵۰۱۴۶

تلفن: ۶۶۴۱۷۵۳۳، ۰۹۱۲۲۱۷۷۶۴۷

یادداشت

با توجه به تحولات نوین فرهنگی در جامعه امروز، نیاز همه ایرانیان، به ویژه جوانان تیزبین و پرسشگر، به بررسی های جدید علمی و مستمر درباره تاریخ پرفرازونشیب ایران زمین و دانت و فرهنگ و تمدن آن، بیش از گذشته نمودار شده است. این رو، دفتر پژوهشهای فرهنگی با شناخت این امر و در جهت گسترش دیدگاه های همه جانبه و عمیق فرهنگی، تلاش می کند تا با آغاز کرده و بر آن است تا با انتشار مجموعه از ایران چه سی ام؟ آگاهی های مهم، دقیق و سودمندی را در حوزه های گوناگون، ایران پژوهی در دسترس همه دوستداران ایران و جوانان علاقه مند کشورمان قرار دهد.

امید است که این دفتر در این راستا با ارائه این نوع پژوهش ها، ضمن ایجاد پیوندی ناگسستنی میان فرهنگ امروز و دیروز و دوری از هرگونه ذهنیت و جانبداری های یک سو به و غیر علمی، زمینه تبادل نظر و اندیشه را میان همه دانشمندان و علاقه مندان این عرصه فراهم سازد و در شکوفایی حرکت های نوین فرهنگی و اندیشه پرور و ایجاد آینده ای بهتر برای این سرزمین، نقشی شایسته و مفید ایفا کند.

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار
۹	فصل یکم. توغ از تشکیلات نظامی تا آیین‌های عزاداری
۹	۱. توغ به سبب ۱
۱۱	۲. توغ و علم
۱۲	۳. اصل و خاستگاه
۱۴	۴. توغ در تشکیلات نظامی و اداری
۱۵	۵. توغ‌برداری آیینی
۲۱	۶. توغ در آیین عزاداری محرم
۲۵	۷. سرنوشت توغ
۲۷	۸. توغ و علّامات
۳۱	فصل دوم. ویژگی‌های ساختاری و رمزی توغ‌های ایرانی
۳۳	۱. ویژگی ساختاری توغ‌های ایرانی
۴۶	۲. رمزپردازی عناصر توغ
۵۲	۳. ساختار اسطوره‌ای درخت - اژدها در ایران و پیرامون آن
۵۷	فصل سوم. آیین توغ‌برداری
۵۷	۱. توغ‌بندی
۵۹	۲. اشکال توغ‌برداری

- ۶۳ ۳. روزهای مخصوص توغ‌برداری
 ۶۴ ۴. محل نگاه‌داری توغ
 ۶۴ ۵. قداست توغ
 ۶۵ ۶. رسم گروگیری
 ۶۶ ۷. تبرک با توغ
 ۶۷ ۸. رنرته‌هایی از آیین توغ‌برداری در ایران امروز

۷۳ فصل چهارم. برداشتی محتوای قرآنی و شیمی کتیبه‌های توغ

- ۷۴ ۱. کتیبه‌های قرآنی
 ۸۲ ۲. اسامی و ادعیه
 ۸۴ ۳. اشعار فارسی و عربی
 ۸۵ ۴. کتیبه تاریخ

سخن پایانی

۹۷

۹۹

مآخذ

پیش سخن

توغ نماد و نشانه‌ای از عناصر فرهنگی و دربردارنده بخش مهمی از ویژگی‌های دینی، آیینی، مردم‌شناسی و هنری ایران زمین است. امروزه توغ‌های نفیسی با پیشینه‌ای چند صد ساله در موزه‌های ایران و جهان و هم‌چنین در بسیاری از حسینیه‌ها، تکیه‌ها، زیارتگاه‌ها، مساجد شهرها و آبادی‌های ایران نگهداری می‌شود. ساختار، محتوای عناصر مزی و کتیبه‌های آن، در مجموع، تجلیگاه فرهنگ ایرانی است. در سال ۲۰۱۰ که موزه بریتانیا به معرفی یک‌صد شیء نفیس با عنوان «تاریخ در صد شیء» اقدام کرد (MacGregor, 2013)، از آن میان، آنچه معرف فرهنگ دوران اسلامی ایران به شمار آمد توغی از دوره صفوی بود و این نشان‌دهنده اهمیت موضوع توغ و پژوهش پیرامون آن است.

بخش عمده پژوهش پیش رو، جست‌وجوهای میدانی است که بر اساس مشاهده بیش از پنجاه توغ صورت گرفته، و در کنار آن، آیین‌ها و اعتقادات مردم در رابطه با توغ و توغ‌پردازی به صورت مشاهده عینی و مستقیم پرداخته شده است. این پژوهش میدانی در شهرهای اردبیل، آذرشهر تبریز، شیراز، بهشهر، کاشان و شهرهای هم‌جوار و تابعه آن، مانند نطنز، آران و بیدگل، قمصر، ابوزیدآباد، نوش‌آباد، نصرآباد و جوشقان استرک صورت گرفته است. شایسته است از کسانی که در این مناطق به نوعی در شناسایی توغ‌های مورد

پژوهش نگارنده را یاری کرده‌اند قدردانی شود؛ آقایان محمد خداداد، دکتر علی غفاری، ربعلی بلبللی، ابوالفضل شیخ‌زاده، سید عباس علوی، نعمت‌الله حبیب‌زاده و آقای خسرو خلیق (طراح برخی از توغ‌ها).